

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää kestäviä poliittisia päätöksiä kunnissa

Viime vuosikymmenten aikana varhaiskasvatusta on kehitetty merkittävästi, mikä on vahvistanut sen asemaa osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.

On tärkeää, että eri ikäryhmien varhaiskasvatusta ja esiopetusta kehitetään tasapainoisesti. Edellytykset pysyviin ihmissuhteisiin, pedagogisesti laadukkaaseen ympäristöön ja toiminnan täysipainoiseen sisältöön on varmistettava varhaiskasvatuksen alusta lähtien.

Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja velvoittavat perusteet määrittelevät raamit kaikille lapsille yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Jotta laadukas varhaiskasvatus toteutuu, tulee kunnissa tehdä kestäviä poliittisia päätöksiä.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijoista koostuva Suomen OMEP-toimikunta on laatinut kuudesta kohdasta koostuvan suositustilan kuntapäätäjille. Kunkin suosituksen alla on toimintasuositukset eli konkreettiset teot, joilla päättäjät voivat varmistaa, että laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytykset toteutuvat.

Suositukset:

1. Varhaiskasvatuksessa on pysyvä ja kelpoisuusehdot täyttävä henkilökunta.
2. Varhaiskasvatuspaikan ihmissuhteet ja lapsiryhmät ovat pysyviä.
3. Terveelliset ja turvalliset tilat sekä monipuoliset ja ravitsevat ateriat ovat osa laadukasta varhaiskasvatusta.
4. Jokaiselle lapselle on turvattu oikeus tukeen.
5. Varhaiskasvatus on saatavilla lähipalveluna.
6. Kunnan tukipolitiikka ei rajoita lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen.

Suositus 1.

Varhaiskasvatuksessa on pysyvä ja kelpoisuusehdot täyttävä henkilökunta

” Meillä nyt on tosi hyvä tuuri, koska meillä on täällä tosi hyvin päteviä tääl meidän päiväkodissa, melkein varmaan kaikki, että se näkyy kyl siin laadussa ja siinä työilmapiirissä.”

[Ahola & Valkonen 2024](#)

Koulutettu henkilöstö ja sen saatavuudesta huolehtiminen on edellytys sille, että varhaiskasvatuksen tavoitteet saadaan vakiintuneeksi osaksi arkea (Kuusiholma-Linnamäki ym. 2023). Osaava ja sitoutunut henkilökunta on jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen oikeus.

Lainsäädäntö määrittää varhaiskasvatushenkilöstön kelpoisuudet ja henkilöstörakenteen. Tällä hetkellä kelpoisesta henkilökunnasta, erityisesti varhaiskasvatuksen opettajista, sosionomeista ja erityisopettajista on pulaa. Kuntien tulee huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatustilain kelpoisuusvaatimusten mukainen henkilöstö.

Alan pitovoimaa voidaan parantaa panostamalla henkilöstön hyvinvointiin sekä varmistamalla riittävät johtamisresurssit. Monin paikoin haasteena on se, että päiväkodin johtajilla on vastuullaan suuria palvelukokonaisuuksia. Tilanteessa, jossa henkilöstö on kuormittunut, korostuu henkilöstöjohtamisen merkitys. Lisäksi tarvitaan toimia, joilla turvataan johtajien mahdollisuudet pedagogiseen johtamiseen sekä riittävä tuki johtajille itselleen. (Kuusiholma-Linnamäki ym. 2023)

Eri ikäryhmien varhaiskasvatusta on kehitettävä tasapainoisesti. Alusta lähtien on turvattava pysyvät ihmissuhteet, laadukas pedagoginen ympäristö ja täysipainoinen toiminnan sisältö.

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Varhaiskasvatuksen johtamiskokonaisuuksien on oltava hallittavia ja mahdollistettava laadukas johtamistyö. On tärkeää, että johtamisratkaisulla mahdollistetaan edellytykset myös pedagogiseen johtamiseen, pysyvyyttä ja työhyvinvointia edistävään henkilöstöjohtamiseen sekä alan uudistusten toimeenpanoon ja juurruttamiseen.
- Varhaiskasvatuksen henkilöstöä on kuultava, kun palveluja, työskentelyolosuhteita ja palkkausta kehitetään.
- Varhaiskasvatuksen ammattiryhmien tehtävänkuvia on selkeytettävä perustuen erilaisilta koulutustaustoilta nousevaan ydinosaamiseen.
- Henkilöstön yhdenvertaista osallistumista täydennyskoulutukseen on tuettava.

Suositus 2.

Varhaiskasvatuspaikan ihmissuhteet ja lapsiryhmät ovat pysyviä

” Pienelle lapselle [on] tärkeätä, et sil on pysyvyyttä, se tietää, et täs on mun paikka, ja tässä tapahtuu tämä ja tämä asia... Nii se vaihtuvuus, ja se liikkuvuus, ja jatkuva muutos on aikuiselle tosi kuormittavaa, mut se on pienille lapsille varsinki tosi kuormittavaa.”

[Ahola & Valkonen 2024](#)

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpiä ovat uuden oppimiseen ja tutkimiseen viritävät pysyvät sekä turvalliset ihmissuhteet, niin aikuisten ja lasten välillä kuin vertaisryhmässä (Horm ym. 2018).

Jokaisella lapsella on perustavanlaatuinen tarve ja oikeus kokea kuuluvansa ryhmään. Kun lapsi tuntee olevansa hyväksytty ja merkityksellinen osa yhteisöä, se vahvistaa hänen oppimistaan, sosiaalista kasvuaan ja kokonaisvaltaista hyvinvointiaan.

Henkilökunnan jatkuvasti vaihtuessa pienet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Myös lasten erilaisiin siirtymiin varhaiskasvatuksessa (esimerkiksi siirtymät ryhmästä toiseen) liittyy usein paitsi oppimisen ja uusien suhteiden luomisen mahdollisuuksia, myös eriarvoistumisen ja ulosjäämisen uhkia (Harju 2025). Lisäksi jatkuvat muutokset ryhmässä aiheuttavat helposti levottomuutta ja turvattomuutta.

Nykyisessä ryhmäperusteisesti järjestetyssä varhaiskasvatuksessa noin 3-vuotiailla lapsilla on suurin todennäköisyys tulla siirretyksi ryhmästä toiseen (Harju 2025). On tärkeää, että erilaiset siirtymät lapsen varhaiskasvatuksessa ovat lapsen näkökulmasta perusteltuja ja suunniteltuja, eivätkä esimerkiksi mekaanisia käytäntöjä tai rakenteellisia toimintatapoja.

Pysyvät ja turvalliset vuorovaikutussuhteet mahdollistavat myös tiiviin ja toimivan yhteistyösuhteen luomisen lapsen huoltajien kanssa. Tämä on erityisen tärkeää varhaisvuosina, jolloin lapsen kehitys ja oppiminen on nopeaa.

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Lapsiryhmiä muodostettaessa on painotettava vertaisryhmän ja henkilökunnan pysyvyyttä. Ryhmän pysyvyys ja yhteisöllisyyden muodostuminen on huomioitava koko toimintavuoden ajan. Toistuvat lasten siirtymiset muuttavat lapsiryhmän kokoonpanoa ja voivat aiheuttaa ulosjäämisen uhkia ja vaikeuttaa vertaisryhmän muodostumista.
- Pysyvyyden turvaamiseksi on kiinnitettävä huomiota varhaiskasvatuksen täyttöasteeseen. Mikäli täyttöaste on korkea, uusien tulijoiden sijoittaminen ryhmiin aiheuttaa ketjureaktionomaisia siirtymiä. Lapsiryhmät on muodostettava joustavasti huomioiden siirtymät ja toimintakauden aikana tulevat uudet lapset, jotta erilaiset äkilliset tai suunnittelemattomat siirtymät voidaan välttää tai minimoida.
- Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyöhön, ja sen johtamiseen on varattava riittävät resurssit, aikaa ja osaamista. Pysyvät vuorovaikutussuhteet ovat yksi keskeinen toimivaa yhteistyötä mahdollistava tekijä.

Suositus 3.

Terveelliset ja turvalliset tilat sekä monipuoliset ja ravitsevat ateriat ovat osa laadukasta varhaiskasvatusta

”..ruokakasvatus on lisännyt lasten osallisuutta ja ruokailun iloa. Kun ruokapalvelut, siivous- ja kasvatushenkilöstö tekevät tiivistä yhteistyötä, syntyy arkeen hetkiä, joissa lapsi saa tutkia, maistaa ja oppia – ja samalla vahvistaa hyvinvointiaan”

[Uusi-Pohjola 2020](#)

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta on suojattava väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Myös toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. (Varhaiskasvatuslaki 2018.)

Varhaiskasvatuksen tilaratkaisussa tulee huomioida eri-ikäisten lasten tarpeet. Tiiviin vertaisryhmän syntymistä tukee se, että jokaisella lapsiryhmällä on oma ryhmätila. Päiväkotien tilojen käytön tehostaminen on johtanut paikotellen siihen, että esimerkiksi kaksi ryhmää joutuu vuorottelemaan yhteisissä kotitiloissa. Porrastus vaikeuttaa pitkäkestoisen toiminnan, esimerkiksi leikin, toteutumista ja lisää turhaa kiireen tuntua varhaiskasvatuspäivässä.

Ruoka- ja siisteyskasvatus ovat osa varhaiskasvatusta. Puhtaus ja ravitseva, maistuva ruoka eivät ole vain tukipalveluita. Ne ovat olennainen osa lapsen hyvää arkea. Kun ruokailujen järjestäminen ja siivous toimivat saumattomasti varhaiskasvatuksessa, lapsen päivä etenee turvallisesti, sujuvasti ja oppimista tukevalla tavalla. (Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus 2018.) Hyvä ravitseminen kasvuiässä luo perustan terveelle kasvulle ja kehitykselle. Pienituloisissa kotitalouksissa elävien määrän ja lapsiperheköyhyyden kasvaessa varhaiskasvatuksessa tarjottavan terveellisen ja monipuolisen ruoan merkitys korostuu entisestään.

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Varhaiskasvatuksen tilojen suunnittelussa on hyödynnettävä varhaiskasvatuksen henkilöstön asiantuntemusta toimivista tilaratkaisuista.
- Varhaiskasvatuksen ryhmärakenteita koskevien päätöksiä on perustuttava pedagogisiin ja jokaisen lapsen hyvinvointia tukeviin perusteluihin.
- Varhaiskasvatuksen ruokailusta ja sen järjestämisestä päätettäessä, toiminnan ja elintarvikehankintojen kilpailuttamisessa, käytännön toteutuksessa sekä toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa on hyödynnettävä Valtion ravitsemusneuvottelukunnan julkaisemaa varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta.

Suositus 4.**Jokaiselle lapselle on turvattu oikeus tukeen**

Jokaisella lapsella on oikeus kehityksen sekä oppimisen tukeen ja lapsella tulee olla mahdollisuus saada ne tukitoimet, joita hän oppimisen, kehityksen, kasvun, hyvinvoinnin ja osallisuuden toteutumiseksi tarvitsee (Varhaiskasvatuslaki 2018).

Ennalta ehkäisevien ja reaaliaikaisten tukitoimien merkitys korostuu varhaisina vuosina, jolloin lapsen kokonaisvaltainen kehitys on nopeatempoista ja muuntuva. Varhaisessa vaiheessa saatu tuki on lapsen kannalta vaikuttavaa ja käytettävissä olevia resursseja ajatellen tehokkainta. Tässä varhaiskasvatuksen moniammatillisen työyhteisön osaamista on hyödynnettävä nykyistä enemmän.

Lapsen tai perheen tilanne voi toisinaan vaatia laajempaa yhteistyötä eri ammattilaisten kesken. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat hyvinvointialueiden lasten ja perheiden palvelut, kuten lastenneuvolat ja muut perhekeskusten palvelut, lapsiperheiden sosiaalityö sekä lastensuojelu.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä monet käytännöt ja yhteisen työn tavat ovat muuttuneet. On tärkeä varmistaa, että kunnissa on sovitut yhteistyörakenteet ja käytännöt niin kunnan sisällä kuin hyvinvointialueen lapsiperheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Johtajilla on keskeinen rooli siinä, että henkilöstöllä on osaamista varhaiseen tunnistamiseen sekä tietoa palveluohjauksesta.

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Lasten oikeus tukeen on turvattava. Lapsen tuentarpeisiin on vastattava oikea-aikaisesti ja riittävän varhain. Tarjolla on oltava riittävästi erilaisia tuen muotoja, tarvittaessa myös rakenteellisia, kuten avustajien palkkaamista, ryhmäkokojen pienennyksiä ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokoaikaista tai osa-aikaista tukea.
- Varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliseen, lasta koskevaan tiedonsiirtoon liittyen laajoihin terveystarkastuksiin, on luotava selkeä ja yhtenäinen käytäntö. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisen yhteistyön edistämisen pohjana on hyödynnettävä Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus -hankkeen suosituksia (Alasuutari ym. 2022)
- Monialaisen yhteistyön rakenteista, käytännöistä ja toimintatavoista mm. kuntien ja hyvinvointialueiden toimijoiden välillä on sovittava selkeästi. Sovittujen käytäntöjen on oltava kaikkien varhaiskasvatusyksiköiden tiedossa.

Suositus 5.**Varhaiskasvatus on saatavilla lähipalveluna**

Varhaiskasvatuspaikka lähellä kotia on yksi perheiden sujuvan arjen kivijalka. On tärkeää, että etäisyys lapsen varhaiskasvatuspaikan ja kodin välillä ei ole kohtuuttoman pitkä.

Varhaiskasvatuksen järjestämisen edellytykset vaihtelevat eri puolilla Suomea liittyen muun muassa lapsimäärän ja väestötiheyteen. On keskeistä, että palveluverkon pohjana on pitkäjänteinen suunnittelu, joka pohjautuu muun muassa väestö- ja muuttoliike-ennusteisiin.

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Palveluverkon pohjana on oltava pitkäjänteinen suunnittelu, joka pohjautuu mm. väestö- ja muuttoliike-ennusteisiin.
- Harvaanasutuilla alueilla on hyödynnettävä paikallisesti soveltuvia ratkaisuja, kuten esimerkiksi yhteistyötä koulujen, muiden palveluiden kanssa tai naapurikuntien kanssa.
- Kasvavilla asuinalueilla on huomioitava, että alueella on varattu riittävän kokoisia tontteja päiväkotien käyttöön. Myös liikennesuunnitteluun on kiinnitettävä huomiota niin julkisen liikenteen yhteyksien kuin saattoliikenteen osalta.

Suositus 6.

Kunnan tukipolitiikka ei rajoita lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen

Lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen sen kalenterikuukauden alusta, jolloin hän täyttää yhdeksän kuukautta. Perhe voi myös hoitaa alle 3-vuotiaasta lastaan kotona kotihoiton tuen turvin tai esimerkiksi palkata lapselleen hoitajan yksityisen hoidon tukea tai palveluseteliä hyödyntämällä.

Perheen näkökulmasta on tärkeää, että varhaiskasvatuspalvelut kohtaavat joustavasti perheen lastenhoitoon liittyvät tarpeet. Järjestelmän on oltava sellainen, että kaikilla perheillä, jotka haluavat lapsensa osallistuvan varhaiskasvatukseen on siihen mahdollisuus. (Kuusiholma-Linnamäki & Siippainen 2021.)

Varhaiskasvatukseen osallistumiseen vaikuttavat varhaiskasvatusmaksut, mutta myös muun muassa perheen arvot ja arvostukset tai se, miten he kokevat varhaiskasvatuksen laadun. Vanhemmille laatu on ensisijaisesti sitä, mitä he näkevät ja kokevat, kuten turvallisia ja pysyviä vuorovaikutussuhteita

pienissä ryhmissä. (Kuusiholma-Linnamäki & Siippainen 2021.) Näihin kunta voi vaikuttaa [ks. suositus 2].

Kuntapäätäjät voivat vaikuttaa myös siihen, millaisia ehtoja esimerkiksi kotihoiton tuen kuntalisän saamiselle asetetaan. Osa ehtoja asetaneista kunnista edellyttää, että perheen kaikki alle kouluikäiset lapset hoidetaan kotona (pois lukien esiopetus ja avoin varhaiskasvatus). Tämä tosiasiallisesti rajoittaa vanhempien sisarusten mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen, ja siten rajaa heidän oikeuttaan varhaiskasvatukseen. Se on myös ristiriidassa varhaiskasvatukseen osallistumiselle asetettujen kansainvälisten ja kansallisten tavoitteiden kanssa (Kuusiholma-Linnamäki & Siippainen 2021).

TOIMENPIDESUOSITUKSET KUNTIIN:

- Mikäli kunta maksaa kotihoiton tuen kuntalisää, perheen muiden varhaiskasvatusikäisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen ei saa rajoittaa kuntalisän maksamisen ehtona.

Suosituksia kuntapäätäjille on laatinut Lastensuojelun Keskusliiton alla vuonna 2025 toiminut OMEP (World Organization for Early Childhood Education) toimikunta. OMEP on kansainvälinen varhaiskasvatusjärjestö, joka vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseksi sekä edistää lasten oikeutta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Keskusliiton lisäksi toimikunnassa ovat edustettuina Mannerheimin Lastensuojeluliitto (pj. Milla Kalliomaa), Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Opetushallitus, Suomen Kuntaliitto, Suomen Vanhempainliitto, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Varhaiskasvatuksen AMK-verkosto sekä Varhaiskasvatuksen opettajien liitto.

LÄHTEET

- Ahola, R & Valkonen S (2024). Työhyvinvointi ja pitovoima muuttavassa varhaiskasvatustyössä. *Journal of Early Childhood Education Research*, 3, 105–140.
- Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Riikonen A. & Kannel, L. (2022). Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:27.
- Harju, K (2025). Tracing Children's Transitions in Early Childhood Education and Care: A Relational-Spatial Perspective. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Horn, D. M., File, N., Bryant, D., Burchinal, M., Raikes, H., Forestieri, N., ... & Cobo-Lewis, A. (2018). Associations between continuity of care in infant-toddler classrooms and child outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 105–118.
- Kuusiholma-Linnamäki, J., Sarkkinen, T., Vlasov, J., Fonsén, E., Heikkinen, S., Hjelt, H., Lahtinen, J., Lohi, N., Mäkelä, M., Siippainen, A. (2023). Päiväkodin johtajan työ: Johtamiskokonaisuudet, varajohtamisen rakenteet ja johtajan työhön kohdistuvat odotukset. Julkaisut 29:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Kuusiholma-Linnamäki, J. & Siippainen, A. (2021). Yhteenveto viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnista vuosina 2018–2021. Tiivistelmät 12:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

- Terveystieteiden tutkimuskeskus – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus (2018). Valtion ravitsemusneuvottelukunta. Helsinki: Juvenes Print.
- Uusi-Pohjola, Niina (2020). Arjen ruokakasvatus varhaiskasvatuksessa Case: Alavuden kaupunki. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Varhaiskasvatuslaki. (2018). Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540>
- Politiikkasuosituksen pohjana olevat OMEP-toimikunnan aiemmat julkaisut:**
- Miten alle 3-vuotiaiden lasten korkeatasoinen varhaiskasvatus varmistetaan? (2024). Lastensuojelun Keskusliiton politiikkasuositus 2/2024: <https://www.lskl.fi/julkaisut/politiikkasuositus-miten-alle-3-vuotiaiden-lasten-korkeatasoinen-varhaiskasvatus-varmistetaan/>
- Äänestäjä – varmista, että varhaiskasvatus on kunnassasi korkeatasoista. Lastensuojelun Keskusliiton OMEP –toimikunnan julkaisu 2025: <https://www.lskl.fi/julkaisut/varhaiskasvatuksen-tarkistuslista-kuntavaaleihin-2025/>